

Herwaardering ‘eigen kracht’

En de hulpverlener als nabije mens

“Volgens ons betekent ‘eigen kracht’ niet hetzelfde als ‘eigen verantwoordelijkheid’ en ‘los het zelf maar op’. Ook geloven wij niet dat je iemand ‘in zijn eigen kracht kunt zetten’ of regie kunt ‘geven’.”

Eigen kracht: menig bestuurder nam dit begrip de afgelopen jaren maar al te makkelijk in de mond en bezorgde menig hulpvrager daarmee een machteloos gevoel. Het citaat in de inleiding komt van de website Eigen Kracht Centrale. ‘Eigen kracht’ was het onderwerp op de bijeenkomst van “Aandacht voor iedereen” (AVI) op 17 juni jl. AVI bespreekt op gezette tijden een onderbelicht thema in de lokale ondersteuning met deskundigen. Hoewel, de term ‘eigen kracht’ kun je niet direct als onderbelicht wegzetten. Misschien is er eerder sprake van een valse belichting: de bedoeling van de organisatie Eigen Kracht Centrale is dat mensen de gelegenheid moeten krijgen om eerst zelf, met inschakeling van het eigen netwerk, een plan te maken dat uitkomst kan bieden. ‘Eigen kracht’ werd op die manier in 2000 geïntroduceerd. Maar inmiddels blijkt het begrip een eigen leven te leiden. Wat ook zou blijken op de AVI-bijeenkomst toen programmaleider Petra van der Horst aan de aanwezigen vroeg wat ‘eigen kracht’ bij hen oproept. Riesje Paulissen, kwartiermaker Sociaal Team in zowel Woudenberg als regio Neder-Betuwe heeft er nog wel een goed gevoel bij. “Ik vind het een duidelijke term, het geeft respect en betuttelt niet”. Cora Brink, projectmedewerker Zelfregie bij Landelijk Platform GGz vindt echter dat men de term ‘eigen kracht’ ook vaak gebruikt wordt om mensen daarmee professionele hulpverlening te kunnen ontzeggen in plaats van ze de keuze te laten tussen professionele of informele hulpverlening. Jan van Gorkum van Stichting Verzorgd is nog bondiger: “Het is een misbruikte term waarmee mensen in de kou gezet worden”. Simon Bax van Auxanon wijst erop dat de ‘eigen kracht’ zoals ooit bedoeld door de uitvinders van deze term anderzijds ook zwakte en behoefte impliceert. “Maar daar lees je niet over in de beleidsstukken”. Louise Krijnen van Match&Maatwerk vult aan: “Het lijkt erop dat men bedoelt: waar ligt jouw kracht? Dan kunnen we daarop bezuinigen”.

Kortom, is toch wel de algemene conclusie, de term ‘eigen kracht’ plaatst niet de behoefte van de hulpvrager centraal maar vooral de mogelijkheid tot bezuiniging op professionele hulpverlening.

Zelfregie

Behalve ‘eigen kracht’ liggen ook termen als eigen regie, zelfregie en zelfredzaamheid de beleidsmakers in de mond bestorven. Met name ‘zelfregie’ is een term die doorgaans veel instemming ontmoet. Maar de praktijk blijkt weerbarstig. Het blijkt voor een professional nog niet zo gemakkelijk te zijn om de regie over de hulpverlening te laten aan degene die daarom vraagt. En sommige cliënten/patiënten zijn het ook verleerd om (weer) zelfstandig na te denken over wat ze ten diepste van hun leven verwachten.

Ton van Elst werkt bij Movisie: “Mijn moeder is 84 jaar. Als ik haar goedbedoelde adviezen geef, roept ze: ‘Ik wil het wel zélf bepalen, hoor!’. En dan doet ze, in mijn ogen, soms stomme dingen”.

Hulpverleners moeten weer leren om vragen te stellen, te luisteren, in plaats van hulp te poneren, aldus Van Elst. “Voor veel mensen wordt de eigen regie door de hulpverlening weggenomen”. Marja van der Maarl, werkzaam bij Ons Tweede Thuis, voor mensen met een beperking, knikt: “Ik kom als begeleider in veel huizen en merk dat men vaak de neiging heeft om voor in plaats van mét de mensen hun plan te schrijven”. Voor Sonja Visser is de term ‘zelfregie’ zeer vertrouwd: ze is directeur van Zelfregie BV. Ze stelt dat het voor menigeen wel een zoektocht is om weer grip op hun leven te krijgen. “Mensen willen uiteindelijk de ruimte hebben om weer zichzelf te kunnen zijn. Eigen kracht is hun eigen manier, hun eigen tempo en hun eigen gewenste resultaat. Dat kan de overheid niet voor ze bepalen”. Daarom werkt Sonja graag met ervaringsdeskundigen, mensen die weten wat het is om te leren leven met nare ervaringen of psychische aandoeningen en anderen daarmee kunnen helpen. “Ze komen weer tot hun recht in de samenleving. En ja, ze hebben ook een ziekte.”

Gouden gemeenten

Maar zelfs als de hulpverleners wél de juiste vragen stellen en goed kunnen luisteren is daar nog de gemeente. De gemeente heeft eigen ideeën, regelgeving en beperkt budget. Jan van Gorkum tikt veelbetekenend op een uitdraai van een wmo-verordening. “Hulpverleners krijgen van de gemeente minder ruimte, de keukentafelmedewerkers zijn ingekaderd”. Voor Simon Bax is dat geen reden tot paniek. Gemeenten moeten wat kunnen durven, zegt hij. Hij komt uit de gemeente Ede. Marlous Dijk is consulent voor jeugdzorg bij de gemeente Wijk bij Duurstede. “De verordening is niet leidend voor mij, wel de vraag van het kind,” zegt ze. “Met die vraag gaan we aan de slag.” Ze stelt dat haar collega-consulenten voor huishoudelijke hulp hebben kunnen bezuinigen door eerst goed naar de hulpvraag te luisteren. En zelf vindt ze het heel prettig dat dat ze door haar leidinggevende niet direct op missers wordt afgerekend. “Ik krijg de vrijheid om risico’s te mogen nemen. Zo hadden we een meisje dat eigenlijk psychologische behandeling nodig had. En ze was dol op paarden. Ik wist dat we een maatschappelijk werker hebben met paarden. Met een GZ-psycholoog als achterwacht hebben we haar de paarden laten verzorgen. En dat kind ging eindelijk praten”.

Ede en Wijk bij Duurstede zijn twee van de tien ‘gouden gemeenten’ zoals ze door MOgroep, de brancheorganisatie voor sociaal en maatschappelijk werk, genoemd worden. Binnenlands Bestuur (platform van bestuurders en ambtenaren) hierover: “Volgens de MOgroep hebben de tien visie, durven ze het oude los te laten en maken ze goed gebruik van de denkkraft die al aanwezig is. Ze reflecteren, leren en maken zo het verschil. Bijvoorbeeld door te investeren in presentie en preventie, en jong en oud al te ondersteunen voor het kwaad geschied is” (website Binnenlands Bestuur, 10 juni 2015).

Riesje Paulissen heeft in de gemeente Ede gewerkt als kwartiermaker c.q. wegbereider en is druk bezig haar huidige opdrachtgevende gemeenten op dat gouden peil te brengen. Ze benadrukt het verschil in soorten ambtenaren. De ambtenaar oude stijl die gepokt en gemazeld is in de regels- en wettenstructuur, in feite gebaseerd op de oude geest van wantrouwen, of de door de gemeente ingehuurde professional c.q. bijgeschoolde ambtenaar die anders heeft leren denken, weet waar en over wie hij het heeft en die de ruimte krijgt om de transformatie tot stand te brengen. Marlous is zo’n professional en benadrukt dat de ‘nieuwe’ hulpverlener vooral mens moet durven zijn en naast de hulpvrager zou moeten staan in plaats van de ‘professionele’ afstand te bewaken. “Sommigen verklaren mij voor gek dat ik werk in mijn eigen woonplaats, maar het werkt heel ontwapenend als

iemand zegt: 'Hé, ik ken jou van de Jumbo'." "Ja", grinnikt Louise Krijnen, als ze zien dat ook jouw kind op de grond kan liggen krijsen".

Jan van Gorkum legt uit dat zijn organisatie werkt vanuit dit 'dichtbij'-principe. "Gewoon naar de mensen toegaan en toegankelijk zijn. Zo zijn wij een deel van de gezinnen geworden." Grinnikend: "Dat betekent wel dat we naar alle eerste-communiefesten moeten". Serieus: "Je moet als hulpverlener de problemen niet meer willen analyseren of er met ze aan gaan 'werken'. Ik zeg altijd: laat die problemen liggen. Problemen zijn signalen van zwakke plekken. Als je de mensen daarmee confronteert ga je juist die zwakke plekken overbelasten. Wij hebben ons tot doel gesteld dat mensen fatsoenlijk moeten kunnen leven op hun eigen manier. Dan is 'geluk dichtbij', dat is ook de slogan van Stichting Verzorgd. Zet als hulpverlener je ideeën van hoe mensen zich dienen te gedragen overboord zolang die mensen niemand kwaad doen. Luister gewoon, dan geven ze zelf wel aan hoe ze het liefst geholpen willen worden. Op deze manier heb ik met probleemgezinnen gewerkt. De kosten daalden met 50%."

En zo blijkt 'eigen kracht' toch nog tot bezuinigingen te kunnen leiden. Maar dat kan alleen als mensen c.q. gezinnen in nood geholpen worden door medemensen die, professioneel of informeel, een poosje mee durven lopen tot ze weer op eigen kracht verder kunnen.

Jellie Kieft / Tekstzorg.nl

Tips voor de lokale agenda n.a.v. AVI-bijeenkomst 17 juni 2015 – Eigen kracht

Beschouw hulpverleners niet als instrumenten die je met een boodschap het bos instuurt, denk na over de gevolgen van je boodschap als gemeente voor mens, gezin en samenleving.

Geef als gemeente je consultants en teams de vrijheid om onorthodoxe antwoorden te vinden op hulpvragen. Durf risico's te nemen.

Besef dat een verordening maatschappelijke ondersteuning ten diepste gebaseerd is op wantrouwen en fraudebestrijding en dat deze angst een slechte raadgever is voor gemeentelijke consultants.

Durf vanuit de cliënt te denken. Stel vragen om te luisteren naar de oplossingen waar mensen zelf al mee komen.

Professionals bereiken meer als ze meedenken in plaats van problemen overnemen.

Help mensen zichzelf te hervinden als ze hun eigen wensen en regie over het leven kwijt zijn geraakt. Wie ben je, wat wil je echt, waar ben je goed in?

Durf problemen te laten liggen en zoek naar de kracht van de persoon of het gezin. Stel je vindbaar op als professional en ambtenaar. Durf mens te zijn met de mensen.

Interessant

<https://www.movisie.nl/artikel/werkzame-elementen-ondersteunen-zelfregie>

<https://www.movisie.nl/publicaties/zelfregie-eigen-kracht-zelfredzaamheid-eigen-verantwoordelijkheid-begrippen-ontward>